

Самсонюк Інна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 «Початкова освіта»
Житомирський державний університет імені Івана Франка;
науковий керівник: **Яценко Світлана,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЗАНЯТТЯХ У ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

Актуальність проблеми дослідження полягає в тому, що сьогодні, в умовах створення нових освітніх умов, група продовженого дня набирає популярності. Перш за все через зайнятість батьків, які не мають куди забрати дитину о 13.00 години дня, так як вони працюють. Велику роль відіграє група продовженого дня в наданні дитині освітніх і виховних послуг та фізичної активності в після урочний час. Група продовженого дня існує більше як сорок років. Сенс створення її був як продовження навчально – виховного процесу в другій половині дня. Де під наглядом вихователя діти виконують домашні завдання, займаються творчою пізнавальною діяльністю. На протязі сорока років вважалося, що всі освітні та виховні завдання потрібно вирішувати класному керівнику під час навчального процесу, але Концепція Нової української школи засвідчує, що і вихователь ГПД також повинен виконувати всі ці процеси. Тобто НУШ передбачає тандем класного керівника і вихователя групи продовженого дня у вирішенні освітніх та виховних проблем.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння [5].

Увага до пізнавальної активності зумовлена її значущістю у процесі навчання, домінантним впливом пізнавальної активності на усі сфери

людської діяльності. На думку більшості сучасних науковців, основою пізнання виступає активність, тому проблема формування пізнавальної активності є актуальною на сучасному етапі розвитку суспільства. Розвитку пізнавальної активності учнів як психолого-педагогічній проблемі, присвятили свої праці різні педагоги та психологи. Проте існує термінологічна розбіжність і відмінність у тлумаченні різними вченими психолого-педагогічної сутності зазначеного феномену. Для подальшого дослідження феномену пізнавальної активності, розглянемо його у різних аспектах, а саме: філософському, психологічному, педагогічному. У філософії пізнавальна активність розглядається через дефініцію активності, яку розуміють як одну з визначальних рис способу життєдіяльності соціального суб'єкта, що відображає міру (рівень) спрямованості його здібностей, знань, навичок, прагнень, концентрації вольових, творчих зусиль на реалізацію нагальних потреб, інтересів, цілей, ідеалів [6, с. 67]. Французькі філософи-матеріалісти XVIII ст. (Клод Адріан Гельвецій, Дені Дідро, Поль Анрі Гольбах Жан-Жак Руссо), приділяли значну увагу взаємозв'язку активності (а також і пізнавальної активності) живих систем з їх матеріальною організацією. Саме складність організації, а не наявність особливої субстанції пояснює здатність матерії відчувати і мислити. Імануїл Кант вважав, що пізнання не може бути безпосереднім відображенням дійсності, воно опосередковане суб'єктивною дійсністю, навіть на рівні чуттєвого відображення [6, с. 362]. За Георгом Вільгельмом Фрідріхом Гегелем першоосновою світу є абсолютна ідея. Її саморух породжує реальний матеріальний світ. Суть пізнання – в саморозвитку, тобто в пізнанні свого власного змісту. Таким чином, За Георг Вільгельм Фрідріх Гегель трактує пізнання як активну людську діяльність [6, с. 282]. Водночас тема пізнавальної активності знайшла своє відображення в дослідженні вчених психологів, які стверджували, що вміння людини пізнавати світ не є вродженим – від народження дається лише здатність до пізнання. Зигмунд Фрейд підкреслював, що будь-яка активність людини визначається інстинктами. Вплив останніх на поведінку може бути як прямим, так і непрямим, замаскованим. Проте, саме інстинкти є кінцевою причиною будь якої активності [6, с. 458]. Альфред Адлер вважав, що люди володіють творчою силою, яка дає їм можливість бути творцями свого життя: «вільна, усвідомлена активність є визначальною рисою людини» [6, с. 234]. Екзистенціальна психологія мала перед собою абстрактну

суб'єктивовану активність індивіда, навіть, якщо йшлося про активність творчого плану. Ця активність мислилася як спонтанна, незалежна від середовища, а середовище – як вороже індивідові. Отже, активність – це ступінь взаємодії суб'єкта з оточуючою дійсністю.

У центрі освітнього процесу завжди є учень, що в сучасних реаліях потребує сучасних форм і методів розвитку його особистості. Через це головним завданням шкільної освіти є: методологічна переорієнтація на особистість учня, оновлення змісту навчання, впровадження сучасних технологій навчання та виховання, відповідно до вимог сучасності.

Діти початкової школи спрямовані на гру, тому доцільно реалізовувати навчальний процес саме через ігрові дидактичні ситуації. Також важливим є те, що дитина коли приходить у групу продовженого дня, потрапляє у новий колектив, де виникає потреба знайомства, налагодження стосунків між вчителем та учнями, та між самими учнями.

Звернення до дидактичних ігор, не лише виправдане назрілими суперечностями між вимогами, які ставляться перед школою, а і підготовлене низкою педагогічних досліджень [6, с. 640].

Велику увагу проблемі гри приділяли вчені, як минулого так і сучасні, серед них: Платон, Арістотель, Франсуа Рабле, Ян Амос Коменський, Джон Локк, Жан-Жак Руссо, Іммануїл Кант, Фрідріх Шиллер, Ганс Гросс, Жан Піаже, Костянтин Дмитрович Ушинський, Антон Семенович Макаренко, Олександр Володимирович Запорожець.

Антон Семенович Макаренко зазначав: «Гра має важливе значення в житті людини. Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все у грі». Отже, організація гри – це ключ в організації виховання. «Школа гри, яка правильно керується відкриває дитині вікно у світ ширше та надійніше, ніж читання». Це слова Ж. Фарба, який пояснював, що гра важлива у житті дитини, та як важливо вихователю рости дитину, управляти нею в грі, так щоб дитина бачила у дорослій людині друга та партнера, а не наглядча.

У житті кожної дитини гра основний і доступний вид діяльності. У молодшому шкільному віці навчальна діяльність є основною у житті учнів, але і значне місце займає і ігрова діяльність. Вона має специфічні форми та має специфічні завдання. Головна особливість гри у тому, що за її допомогою

легко та успішно засвоюється зміст навчальної програми. Використання гри змінює поведінку учнів, покращує пізнавальний розвиток, підвищує самооцінку, розвиває увагу, покращує колективні зв'язки [3, с. 60].

Р. Охрімчук вказує, що багато вихователів у своїй діяльності використовують гру для того, щоб зайняти дитину, а не як виховний процес. Важливо використовувати дидактичні ігри у групах продовженого дня для формування культури та творчості дитини, емоційного розвантаження, зняття втоми, покращення настрою, набуття соціальних навичок. Гра є формою діяльності у вигаданій ситуації, де вигадані персонажі, змінюють правила, але під час гри дитина здобуває певний досвід та розвивається. У грі в якій бере участь дитина під час навчального процесу розвивається її творча особистість [2].

Для молодших школярів навчально-виховний процес у групах продовженого дня – це реальне шкільне життя, з системою конкретних завдань і стосунків. Група продовженого дня відкриває можливості для поєднання навчання і виховання, розкриває індивідуальні особливості учнів.

Навчально-виховний процес на заняттях у групах продовженого дня не повинен бути продовженням уроків. Сучасна соціально – педагогічна ситуація вимагає від вихователів спеціального підходу в організації занять. Найголовніше – це зробити кожную дитину суб'єктом діяльності, формувати ставлення молодших школярів до світу, природи, людини, праці й самого до себе [4, с. 5].

Педагоги та психологи сучасності зазначають, що нездібних дітей немає. Кожна дитина має певні творчі задатки, тільки їх потрібно правильно розвивати. В наш час у навчально – виховній роботі з дітьми важлива увага приділяється розвитку креативності – творчо вирішувати поставлені завдання. Особливо творчість учнів проявляється в сюжетно – рольовій грі, те на скільки дитина може бути режисером, актором, декоратором. Отже, гра – це прояв імпровізації в якій проявляється творчість дитини.

При частому використанні вихователем дидактичних ігор у дитини з'являється цікавість до самостійної розумової праці [6, с. 423].

Дидактичні ігри – це різновид ігор з правилами, що спеціально створюються педагогічною школою з метою навчання і виховання дітей [2, с. 43-48]. Вони спрямовані на вирішення конкретних задач у навчанні дітей, але водночас у них виявляється виховний та розвивальний вплив ігрової діяльності.

Дидактичні ігри на заняттях у групах продовженого дня повинні відповідати певним вимогам:

- зміцнювати колектив;
- мати пізнавальне значення;
- активізувати громадську позицію;
- забезпечувати гру для всіх учнів;
- розвивати індивідуальну та групову творчість.

Основні функції дидактичних ігор: - функція формування усталеного інтересу до навчання і зняття напруження, пов'язаного з процесом адаптації дитини до шкільного режиму; - функція формування психічних новоутворень; - функція формування власне навчальної діяльності; - функція формування загально навчальних умінь, навичок самостійної навчальної роботи; - функція формування навичок самоконтролю і самооцінки; - функція формування адекватних взаємовідносин і засвоєння соціальних ролей [5, с. 79-83].

Висновок. Здійснивши теоретичний аналіз проблеми я виявила, що багато вчених займалися дослідженням пізнавальної активності молодших школярів, зокрема Костянтин Ушинський, Ян Амос Коменський, Наталя Морозова, Володимир Буряк, Григорій Костюк, Микола Ігнатенко, Клод Адріан Гельвецій, Дені Дідро, Поль Анрі Гольбах Жан-Жак Руссо.

Проаналізувавши різні трактування понять, можу сказати, що поняття «пізнавальна активність» - це інтерес до навчальної діяльності, до придбання знань, до науки [5, с. 79-83].

У молодших школярів змінюються фізичні та психологічні особливості, а так само змінюється ставлення до навчання. Дитина усвідомлює, що вона є обов'язковою, суспільно значущою діяльністю. У період надходження дитини в школу відбувається подальший фізичний і психофізіологічний розвиток, що забезпечує можливість систематичного навчання. Молодший шкільний вік характеризується первинним входженням в навчальну діяльність. У цей період закладаються основи вміння вчитися. Під впливом навчальної діяльності у молодших школярів формуються новоутворення: рефлексія, внутрішній план дії і довільність. У процесі навчання, у своїй навчально-пізнавальній діяльності школяр не може виступати тільки об'єктом. Навчання цілком залежить від його діяльності, активної позиції, а

навчальна діяльність в цілому, якщо вона будується на основі міжсуб'єктних відносин вчителя і учнів, завжди дає більш плідні результати. Тому формування діяльної позиції школяра в пізнанні – головне завдання всього навчального процесу. Вирішення її значною мірою обумовлено пізнавальним інтересом. Щоб активізувати навчально-пізнавальну діяльність, потрібно зацікавити дитину, мотивувати. Для формування повноцінної позитивної навчальної мотивації необхідна цілеспрямована робота. При включенні дітей в ігрову ситуацію інтерес до навчальної діяльності помітно зростає, працездатність підвищується. Пізнавальний інтерес молодших школярів є особливим ставленням до навколишньої дійсності, в якому виражено прагнення учня до багатогранного, поглибленого вивчення, пізнання істотних властивостей. У молодшому шкільному віці розвиток пізнавальних інтересів має важливе значення для успішного процесу навчання в цілому. Цікавість, допитливість і пізнавальна активність - одні з фундаментальних основ успішного учня. Зокрема, наявність пізнавального інтересу в процесі дає можливість учням розвивати логічне мислення, порівнювати і аналізувати [3, с. 640].

Список використаної літератури:

1. Біляченко О. Орієнтовне календарне планування виховної роботи в ГПД для 3-4 класів. Початкова школа. 2006. №2. С. 44-46.
2. Гуцало В.П. Розвиток пізнавальних психічних процесів та емоційно-вольової сфери молодших школярів. Вісник ЦДПУ ім. В. Винниченка. 2016. № 4. С. 43-48.
3. Збірник статей до спецкурсу "Індивідуалізація навчання дітей молодшого шкільного віку". К.: Всеукр. фонд "Крок за кроком", 2000. 70 с.
4. Кононенко Ю.Г. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу Нової української школи. Інформаційний збірник та коментарі МОНУ. 2018. № 5. С. 15-19. 18. Короденко М. Нова школа - нові підходи. Освіта України. 2017. № 43. С. 3-5.
5. Концепція НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.
6. Осадченко І.І. Дидактичні вимоги до сучасних засобів стимулювання творчої активності школярів. Рідна школа. 2001. № 11. С. 79-83.
7. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 640 с.